

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

180.

Rastlinsko življenje po pustarah vroče Amerike. Kakti.

Roža božja, ki je ustvarila veličanstvene palme in slikovita drevesa, drobne trave in ves ostali rastlinski svet, ustvarila je tudi prave spake. V kaktih imamo najčudnejše in najnevadnejše oblike, ali vendar je prav v njih pokazala roka božja, kako umeje primeriti stvorove svoje vsakej sili in potrebi. Nenavadni so to kraji, kjer so se kakti rodili, in nenavadna je tudi deca, ki se je v tej zibeli vzgojila. Vsi kakti so doma v ameriških pustarah, katere se s svojim licem znamenito razlikujejo od afriške Sahare. Pustare te, nazivajo jih Llanos, nahajajo se v vročem podnebjju, ali vendar so ob poletnem deževju pokrite z najbujnejšimi pašniki, dokler so za zimske suše puste kot peskovito morje v Sahari. Ako idemo s prekrasnih gojzdov, kateri se drže Orinoka na sever v Venezuelo, dospeti hočemo v pustare, katere nam je Humboldt popisal. Ob rekah, ki se po pustarah vijejo, naselil se je Evropejec in redi neštivilne goveje črede. Potnik potuje po cele dni preden dojde do kolibe. Vsa pustara se osuje po letu s prekrasno travo, po kateri se pasejo milijoni podivjanih konj, mul in goved. Kedar se začne zima bližati, preneha deževje, in solnce čedalje huje pripeka in žge. Ono malo drevja, ki se je po ugodnih mestih v pustari nastanilo, obleti se kakor naše drevje, kedar pritiska zimski mraz. Motili bi se, ako bi mislili, da povsodi v vročem podnebjju ostajajo gojzdi celo leto zeleni, ali da perje samo od mraza odpade. Kjer je v toplem podnebjju celo leto vlage, ondi ostane tudi drevje celo leto zeleno, kjer pa po več mescev solnce žge in ne dežuje, ondi mora drevje se obleteti. Zeleni pašniki porumene in se posmode od solnčne vročine, in žareči veter, ki nad pustaro poigrava, vzdiga silo prahu, da tudi nebes porumeni. Od dne do dne so mlake manjše, da se naposled do celega posuše. Kakor se na severu marsikatera žival skriva in zarije, da prespi zimo, tako se tudi tu od žgoče vročine zarije v blato ameriški krokodil in kača boa, da v spanju pomladi pričaka. Suša je kot mora legla na pustaro, gladne in žejne trope konj in goved grozno razgečejo in tulijo ter divjajo sem in tje, da bi osledili vsaj smrdljivo mlako. To traja mesec, a za prvim dežjem se razlije blagoslov božji na pustaro, kakor da se je dogodilo čudo. Motni nebes je naenkrat pomodril, in kmalu se rumena tratina ogrne z dišečo travo. Govedo in konji se umire, ker jim iz zemlje poganja obilna hrana, a z nebesa prši blagodejni dež. Okoli posušenih barjev začne zemlja pokati, in kosovi se v viš vzdigajo. Kdor je enkrat videl ta pojav, drugi pot beži od njega, ker ve, da se hoče

tu iz groba izmotati gorostasna kača ali gladen krokodil, katerega je prvi dež iz spanja prebudil.

Za to pustinjo, za to vročino in sušo je priroda, dala kakte, ta čuda rastlinskega sveta. Kedar radi žgoče vročine ves rastlinski svet odmrje in se v spanje zaziblje, ostanejo kakti po pustari sveži in veseli, ker se ne boje ne žgoče vročine, ne suše, tudi ni jim treba perja se iznebiti, ker ga nimajo. Oni so ustvarjeni za ta kraj, kjer mora vsaka druga rastlina od suše omagati. Po pustarah v Venezueli je zlasti jedna vrsta kakta, katera se je najbolje razširila. To je kakt dinjar, ki se je zaokrožil kakor dinja in osul z ojstrimi bodicami. Dokler divje govedo in konji besne od žeje, lazijo mule okoli kakta, odgrebejo ž njega pesek, ki ga je bil veter nanesel, s kopitom odbijajo bodice, in potem prislanjajo oprezno svoje suhe gobce, da se nasrčejo vodenega soka. Več potov žejna žival drago plača ta napoj vode, ker si nogo obode, da vse žive dni šepa in boluje. Kakti so tu pravi studenci pustinjki, ker v njih dobiva potnik potrebno pijačo.

Zraven oblih kaktov, ki gledajo iz peska, pojavljajo se po pustari neštivilni stebrasti kakti, in se nam celi kraji v nenavadnem licu prikazujejo. Ako se z ravnine v Venezueli začnemo popenjati na Ande, srečavamo ob potu mesto svežih in zelenih trav sivkasto zelene in bodljikave krogle grčastih kaktov, in izmed njih se vzdigajo bradati kakti, na katerih visi dolga siva dlaka, in zato se nam prikazujejo kot ozbiljni in žalostni starci. Ako gremo z južne Amerike na sever, vsak čas nas hočejo iznenaditi nove in nenavadne oblike kaktov, in kedar dojdemo na mehikanske ravnine, najti hočemo drugo zibel kaktov. Tu se nam oko ustavi najpreje na stebrastih kaktih, kateri so se kot strašila razširili po golej in spaljenej pustari. Njihovi sivkasto zeleni stebri mole gole roke po deset metrov visoko, in v bližini njihovej se je prijel tla indijska smokva, ki napravlja bodečo živo mejo, skozi katero ne more živ krst. V pesku naokoli so se razsule okrogle glavice ježastih ali bodičastih kaktov, in izmed njih se vijejo vijugasti kakti kakor kače. In kamorkoli pogledaš, povsodi nahajaš vse čudnejše in grje oblike, katere s svojim nenavadnim stasom in vzrastom dajo posebno lice celem okolici.

Kedar stopamo po krajih, kateri so s kakti obrasli, vidi se nam, kakor da nismo na zemlji, ker tu da se je priroda kakor odrekla vsem onim zakonom o lepoti in obliki, kateri je toli divno izvela po ostalem rastlinskem svetu. Ako tudi ni sledu lepoti v teh stvorovih, vendar je nenavadno njihovo lice človeka vrlo zanimalo. Prijubil jih je kot nekako igračo prirodno, in moda jih je vpeljala na naše vrtove, da se čudimo ne lepoti, temveč različnosti najčudnejših likov. In res so kakti po rasti in obliki tako zanimivi, da je vredno par besedij o njih spregovoriti.

Po južnej Evropi, po Afriki in Aziji so se udomačile pojedine vrste kakta v tolikej množini, da nam je težkopomisliti, da teh stvorov pred 500 leti ni no-

beden v teh krajih poznal, da so to sami doseljeniki. Do odkritja Amerike ni vedel stari svet o kaktih, in še le pozneje so začeli pojedini trgovci te spačke kot čuda v Evropo pošiljati. Sam Linne je poznal samo deset raznih vrst kakta, a danes jih poznajo 800 vrst, in večina teh kaktov raste danes po raznih botaniških vrtovih v Evropi.

Vse, kar na kaktu vidimo, čudno je in nenavadno. Samo jeden rod kakta ima pravo perje. To perje pa je veliko in podolgasto, in ti kakti imajo perje samo dokler dežuje, kakor hitro pa nastopi vročina, koj se oblete. V familiji kaktov ima velikanov kakor tudi pravih pritlikavcev. Stebrasti kakti se potegnejo 10 do 13 m. Kar so stebrasti kakti v višini, tisto so bodičasti kakti v širini. Jedna vrsta ježastega ali bodičastega kakta v Mehiki zraste v oblo, katera meri štiri črevlje v višini, a sedem črevljev na obsegu. Drug mehikanski ježasti kakt biva še trebušnejši, in težak je kedaj pa kedaj 400 do 1000 kg. Ima zopet kaktov, kateri so tako drobni, da jik človek v pesku še ne opazi. Stebrasti kakti se dvigajo kot ravni stebri, kateri so ali okrogli, ali robati ali brez vej, ali vejnati. Nizki debeli stebrasti kakti se približavajo s svojo obliko ježastim kaktom in diojastim kaktom, a leti zopet tvorijo prehod v okrogle grčaste kakte, kateri so pokriti sedaj z večjim, sedaj z manjšimi grčami in bradavicami. Posebne oblike so zopet vijugasti kakti, katere tudi pri nas vrlo radi vzgajajo.

Malo ima rastlinskih familij, katerim bi bila domovina tako ozka kakor kaktom. Vsi kakti so doma v Ameriki. V vročih jim je krajih najglavnejše pristanišče, od tam zahajajo na sever in na jug v zmerno podnebje vse do 40. stopnje severne in južne širine. V vročih krajih gredo kakti visoko na bregove, in tu so tudi taki, kateri se nikdar ne spuščajo nižje izpod 2.000 m, in se spenjajo prav do večnega snega kot prave planinske rastline. Na obalah ob jezeru Titicaca v višini 4.200 m širijo se visoki pernati kakti, in se ponašajo s svojimi temnorudečimi cvetovi. Na južnej peruvanskej visočini v višini 4.700 m, kjer ne hava že ves rastlinski svet, presenečujejo potnika nenavadni kakti rumenkastorudeče barve. In povsodi izbirajo kakti suho in kamenjto zemljišče, in kjer se solnce najhujše opira, ondi jih je največ. Z Amerike so se razširili kakti po vsem svetu, kjer jim podnebje in zemlja ugajata, no najboljše so se udomačili po zemljah okoli Sredozemnega morja. Tu so pokrili ves pesek in kamen, tu se imajo, kakor da so od nekaj tu doma. Tudi v Dalmaciji sta našli poglavito dve vrsti novo domovino.

(Datje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Poroka najmlajše cesarjeve hčere nadvojvodice Marije Valerije z nadvojvodom Franc Salvator-jem vršila se bode jutri 31. julija v Išlu,

kjer se že nekaj dni zbirajo člani cesarske rodbine in vabljeni gostje. Niti nevesta ne ženin nista o se bno znana v širjih krogih, pa vendar jutršni praznik cesarske rodbine veselim srcem praznujejo vsi narodi širne avstrijske domovine, izrekoma to lahko trdimo, kar vidimo glede Slovencev. Z Belo Ljubljano počenši, tekmujejo mestne in selske občine, kako bi pokazale svojo rado-st o veselem prazniku, katerega praznuje cesarska rodbina. Srca vsih prebivalcev dežele kranjske radovala se bodo jutri z ljubljenim presvitlim cesarjem zanimive rodbinske dogodbe. S cesarjem in cesarico vred molili bodo jutri k Vsegamogočnemu, naj v obilici pošlje blagoslova novoporočencema, naj pošlje jima dobrega angela varuha, da spremlja in po pravi poti vodi vse njuno življenje. Enako pa bodo zajedno jutri hitele brezštevne prošnje k Bogu, naj dobremu očetu in ljubljene-mu vladarju da doživeti mnogo mnogo srečnih in veselih dni z novo poročenima, in pa, naj blagoslavlja očetovsko delovanje cesarjevo v srečo mogočne Avstrije in zadovoljnost vsih njenih narodov!

— V praznovanje poroke nadvojvodice Valerije mašujejo jutri ob 10. uri v stolni cerkvi sv. Nikolaja prevzvišeni knezoškof dr. Jakob Missija veliko mašo, h kateri so vabljeni vsa državna, deželna, upravna in pa vojna oblastva. Prav tako bode slovesna sv. maša tudi na vsih krajih, kjer imajo svoj sedež državna oblastva. Mnogi kraji priredijo tudi veselice, obdarujejo uboge in še na druge načine izražujejo svoja sočutja za cesarsko rodbino. Med drugimi priredi občina Blejska slavnost, katere čisti dohodek obrne za ustanovitev ubožne hiše za občino Blejsko. Prazniku odločen je sledeči spored:

1. Ob 10 uri zjutraj slovesna sv. maša v cerkvi na otoku.
2. Popoldne od 2. do 4. ure godba v prostorih kopališča.
3. Ob 4. uri popoldne tombola v gostilni Malnerjevi.
4. Ob 8. uri zvečer veselica na jezeru s splošno razsvitlavo.
5. Ob 10. uri zvečer ples v gostilni Malnerjevi.

Druge občine in vasi v bližini blejskega jezera prirede kresove in praznovanje veselega dneva vsaka po svojih najboljših močeh, vsi praznovanci tega veselega dneva pa bodo navdušeno in soglasno klicali: Bog živi nam cesarja!

— Poroka nadvojvodice Marije Valerije. S Kočevja se poroča „L. Zt.“ Tudi tukaj bode mesto s trgi vred slovesno praznovalo poroko nadvojvodice Valerije. Dne 30. julija zvečer bode mesto kočevsko razsvitljeno in pred stanovanjem c. k. okr. glavarjem bode godba, v Ribnici in pa Velikih Laščah bodo ta večer prižgali kresove. Na dan poroke razobešene bodo zastave v Kočevji, Ribnici in Velikih Laščah, povsod vdeležilo se bode učiteljstvo z šolarji in pa člani uradov slovesne sv. maše. V Kočevji in Velikih Laščah bodo v nedeljo popoldne ljudske veselice.